

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Решетило В.П., Островський І.А.

Методичні вказівки
для підготовки
ДО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ З ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ
(для студентів 4 курсу денної
і 5 курсу заочної форм навчання спеціальностей
6.050100 «Економіка підприємства», «Облік і аудит»)

Методичні вказівки для підготовки до державного екзамену з економічної теорії (для студентів 4 курсу денної і 5 курсу заочної форм навчання спеціальностей 6.050100 «Економіка підприємства», «Облік і аудит») / Укл.: Решетило В.П., Островський І.А. – Харків.: ХНАМГ, 2009. - 48 с.

Укладачі: В.П. Решетило,
І.А.Островський

Рецензент: к.е.н, доцент кафедри економічної теорії ХНАМГ О.Ю.Єгорова

Ухвалено на засіданні кафедри економічної теорії,
протокол №7 від «5» квітня 2009 р.

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ.....	4
1. Підготовка до державного екзамену з економічної теорії	5
2.. Проведення консультацій.....	6
3. Організація і проведення державного екзамену	7
4. Підведення підсумків державного екзамену	10
5. Розгорнуті програми дисциплін, що включені в державний екзамен	11
6. Перелік питань державного екзамену з економічної теорії	34
7. Типові задачі.....	40
Рекомендована література за дисциплінами.....	46

ВСТУП

Державний екзамен з економічної теорії є продовженням навчально-виховного процесу, складовою частиною завершального етапу підготовки бакалаврів за напрямом 0501 „Економіка і підприємництво” згідно з державними галузевими стандартами вищої освіти. Державний екзамен має включати завдання з нормативних дисциплін: „Політична економія”, „Макроекономіка”, „Мікроекономіка”, „Історія економічних учень”.

Державний екзамен повинен визначати рівень засвоєння студентами матеріалів наведених вище економічних дисциплін, вміння самостійно аналізувати складні явища й процеси суспільно-економічного розвитку, активно використовувати набуті знання у своїй професійній та громадській діяльності.

Під час екзамену не тільки конкретизуються, систематизуються, а й поглиблюються та закріплюються знання з найважливіших розділів економічної теорії.

Цілі екзамену зумовлюють і його функції. Головною з них є контроль та оцінка рівня економічних знань, отриманих студентом протягом дев'яти навчальних семестрів. Реалізація цієї функції припускає перевірку методологічних та теоретичних принципів, проблем і положень економічної теорії, а також вміння використовувати їх в аналізі соціально-економічних явищ. Особливу увагу необхідно приділяти виявленню знань та вмінь студента аналізувати сучасні умови здійснення економічних реформ в Україні.

У цих методичних вказівках запропоновані порядок організації та проведення консультацій і державного екзамену, програми відповідних дисциплін, типові задачі, що включені в екзаменаційні білети.

Відповідно до ”Тимчасового положення про державний екзамен з економічної теорії”, затвердженого Вченою радою Академії, кафедрою економічної теорії розроблені й затверджені засоби діагностики для оцінювання знань студентів, які навчаються за спеціальностями «Економіка підприємства», «Облік і аудит».

1. ПІДГОТОВКА ДО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ З ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Організація підготовки до державного екзамену з економічної теорії проводиться за заздалегідь розробленим планом роботи кафедри економічної теорії. Цей план спирається на "Тимчасове положення про державний екзамен з економічної теорії", що затверджене Вченою радою академії, і «Програму бакалаврського екзамену з економічної теорії студентів 4 курсу факультету «Економіка і підприємництво» напряму 0501 «Економіка і підприємництво» спеціальностей - 6.050100 «Економіка підприємства», «Облік і аудит », затверджену Вченою радою факультету економіки і підприємництва.

Приймання держекзамену з економічної теорії здійснюється Державними екзаменаційними комісіями.

Державна екзаменаційна комісія з економічної теорії формується щорічно на період проведення екзамену з числа професорсько-викладацького складу кафедри в кількості трьох осіб.

Персональний склад комісії затверджується ректором академії не пізніше як за місяць до початку державного екзамену.

Залежно від обсягу роботи (кількості екзаменаційних груп) можуть утворюватися декілька комісій. Розклад державного екзамену затверджується першим проректором академії з навчальної роботи і доводиться до відома студентів не пізніше як за місяць до його початку.

Екзамен проводиться за білетами, складеними відповідно до програми державного екзамену з економічної теорії. Кожен білет складається з трьох питань і задачі, що дає можливість перевірити знання з політекономії, макро- та мікроекономіки, а також історії економічних учень. Білети затверджуються на засіданні кафедри економічної теорії і підписуються деканом факультету економіки і підприємництва.

Для оформлення протоколів Державної екзаменаційної комісії призначається секретар.

Розклад консультацій і проведення державного екзамену складає деканат факультету економіки і підприємництва разом з навчальним відділом академії і затверджує перший проректор. Він доводиться до відома всіх учасників держекзамену не пізніше як за місяць до його початку.

2. ПРОВЕДЕННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Консультації до державного екзамену не повинні бути:

- простим повторенням вже прочитаних раніше тем з визначених дисциплін;
- коротким та поверховим викладенням програмних тем навчальних курсів;
- відповідями на запитання екзаменаційних білетів.

Враховуючи відведення на консультації обмеженої кількості годин, викладачам необхідно будувати їх на таких засадах:

- повинні мати цілеспрямований, методологічний характер з використанням найсучасніших економічних теорій, залученням актуального статистичного матеріалу;
- важливо дати аналіз сучасного стану економіки України, розкрити закономірності й найважливіші процеси з формування ринкових відносин;
- показати позитивні надбання і ускладнення на шляху входження України до світового економічного простору;
- розкрити спадкоємність і взаємозв'язок дисциплін, питання програм яких включені до держекзамену з економічної теорії;
- здійснити органічний зв'язок економічної теорії з професійною підготовкою студентів.

Оглядові лекції повинні допомогти студентам розібратися з найбільш складними питаннями сучасної економічної теорії.

На першій консультації доцільно ознайомити студентів:

- з обсягом вимог, що висувуються на екзамені;

- з характером питань екзаменаційних білетів, користуючись при цьому навчальними програмами з курсів політекономії, макро- і мікроекономіки, історії економічних учень.

Викладач повинен розповісти студентам:

- про принципи компоновки питань в екзаменаційних білетах;
- про місце (аудиторії), час та порядок проведення екзамену;
- про режим роботи в дні підготовки до екзамену, включаючи режим роботи бібліотеки;
- про методичні вказівки до підготовки і проведення державного екзамену з економічної теорії.

Викладач рекомендує студентам заздалегідь сформулювати запитання, на які вони бажають отримати додаткові пояснення. Це, зрозуміло, не виключає можливості для кожного студента задавати свої запитання під час проведення консультації.

Доцільно також на консультаціях проаналізувати найбільш поширені помилки, які допускали студенти на держекзаміні в попередніх групах.

Окрім групових консультацій, у міру необхідності, проводяться й індивідуальні. Про це своєчасно інформуються студенти.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ З ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Підготовка і формування екзаменаційних білетів є одним з найбільш складних і відповідальних етапів. При їх формуванні можна користуватися двома різними підходами.

Перший полягає у збереженні специфіки кожної дисципліни. Це полегшує вирішення організаційних моментів: проведення консультацій, підведення підсумків екзаменів тощо. Одночасно порушується цілісність та органічна єдність економічної теорії. Можливе також дублювання окремих питань.

Другий підхід – комплексний, системний, являє собою синтез усіх наскрізних проблем економічної теорії. У цьому випадку екзаменаційні питання повинні формуватися на засадах їх методологічного значення, актуальності з погляду на сучасні вимоги. Безумовно, за таким підходом частина питань може залишитися поза увагою укладачів екзаменаційних білетів. Тому доцільно включати їх в білети як самостійні питання.

Екзаменаційні білети формуються з розрахунку трьох питань в кожному, а також однієї задачі.

При складанні екзаменаційних білетів важливо формувати їх таким чином, щоб вони були більш–менш рівні за складністю, виходили на рівень сучасного стану економічного розвитку нашої держави, а також враховували, по можливості, професійну підготовку студентів.

До державного екзамену з економічної теорії допускаються студенти, які закінчили вивчення всіх теоретичних дисциплін, склали всі заліки й екзамени відповідно до навчального плану підготовки бакалаврів.

До початку екзамену група студентів, які складають його за розкладом у цей день, запрошується в аудиторію, де відбувається засідання ДЕК. Голова комісії поздоровляє студентів з початком держекзамену, знайомить їх зі складом ДЕК і коротко пояснює порядок її роботи.

Державний екзамен проводиться за наявності не менше трьох членів Державної екзаменаційної комісії, на ньому можуть бути присутні представники ректорату і деканату.

Тривалість екзамену з економічної теорії – до трьох годин.

Отримавши екзаменаційний білет, студент знайомиться із змістом питань, визначає місце кожного з них у загальній структурі економічної теорії.

Державний екзамен *проводиться письмово* у формі відповідей на питання білета. У процесі підготовки відповідей екзаменованний може користуватися навчальними програмами з курсів політичної економії, макроекономіки, мікроекономіки, історії економічних учень. У разі сумніву

щодо розуміння сформульованих у білеті питань, студент має право звернутися за поясненням в екзаменаційну комісію.

Відповідь на *теоретичні запитання* білету повинна мати якомога повний характер, з використанням графічних ілюстрацій, формул і схем. Особливо важливим є знання найбільш відомих економічних теорій та їх представників, основних категорій, макроекономічних економіко - математичних моделей та підходів різних економічних шкіл до проблеми, що розглядається. Необхідно також продемонструвати вміння пояснювати на основі економічної теорії ті соціально-економічні процеси, що відбуваються в соціально-економічному розвитку України в сучасних умовах.

Розв'язання задачі повинно бути послідовним і повним. Студент повинен навести необхідні формули, провести вирішення задачі і дати теоретичний аналіз отриманих результатів.

Необхідні записи студент робить на стандартних аркушах, що видаються комісією.

Критерії екзаменаційних оцінок

Основою визначення оцінки на державному екзамені є рівень засвоєння студентом матеріалу, передбаченого навчальними програмами відповідних дисциплін. При визначенні оцінок пропонується викладачам – членам ДЕК виходити з наступного:

- Оцінку “відмінно” заслуговують відповіді студента на рівні самостійного й творчого мислення. На екзамені такий студент здатний показати глибокі знання структури курсу, теми, проблеми, вміє скласти розгорнутий план за запропонованим питанням, демонструє глибоке знання категоріального апарату. Студент засвоїв основу і ознайомився з додатковою літературою рекомендованих програмою дисциплін. Він має навички використовувати положення економічної теорії для пізнання сучасних соціально-економічних процесів. Задача розв'язана правильно з формулами і відповідними поясненнями.

- Оцінку “добре” заслуговує студент, який добре засвоїв структуру курсу. Його відповідь відзначається самостійним мисленням. Він добре знає програмний матеріал. Відповідь його грамотна, але має певні невизначеності й помилки. Ознайомлений з основною літературою. При розв’язанні задачі є правильна відповідь, але з недостатніми поясненнями.

- Оцінка “задовільно” виставляється студенту, який відповідає на рівні репродуктивного мислення. Структуру курсу засвоїв недостатньо. Припускає помилки за суттю питання, є недоліки у формуванні теоретичних положень, логіка відповіді недосконала. Має труднощі з використанням набутих економічних знань в аналізі економічних реалій сучасності. Задача має правильну відповідь без відповідних пояснень.

- Оцінку “незадовільно” отримує студент, який не знає значної частини програмного матеріалу, допускає у відповідях суттєві помилки, не в змозі ув’язати зміст вивченого матеріалу з сучасністю, не знає основної і майже не знайомий з обов’язковою літературою. Відповідь має уривчастий, суперечливий та плутаний характер. Задача не розв’язана.

Підсумкова оцінка державного екзамену є середньою з оцінок за три теоретичні питання і задачу.

4. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

Рішення щодо оцінки знань студента приймає Державна екзаменаційна комісія на закритому засіданні відкритим голосуванням простою більшістю голосів членів комісії, які брали участь у засіданні. За умов рівності кількості голосів вирішальним є голос голови.

Результати державного екзамену визначаються оцінками „відмінно”, „добре”, „задовільно”, „незадовільно”.

Студентам, які не склали державний екзамен з економічної теорії з поважних причин (підтверджених документально), ректором академії може бути надана можливість складання екзамену на новому засіданні ДЕК.

Результати екзамену оголошуються студентам у день його проведення або наступного дня після оформлення протоколів Державної екзаменаційної комісії. При цьому дається загальна оцінка відповідей студентів, відмічаються найбільш яскраві з них, характеризується рівень теоретичної економічної підготовки студентів.

Протоколи засідання Державної екзаменаційної комісії з економічної теорії, залікові книжки з проставленими в них оцінками підписують голова і члени комісії.

Підсумки державного екзамену з економічної теорії обговорюються на засіданнях кафедри економічної теорії, Вчених рад факультету і Академії.

Ректорат, деканат факультету економіки і підприємництва, Вчені ради факультету і Академії, кафедра економічної теорії за підсумками державного екзамену розробляють і здійснюють відповідні заходи, спрямовані на подальше удосконалення викладання економічної теорії в Академії, підвищення якості теоретичної економічної підготовки бакалаврів.

**5. РОЗГОРНУТІ ПРОГРАМИ ДИСЦИПЛІН,
ЩО ВКЛЮЧЕНІ В ДЕРЖАВНИЙ ЕКЗАМЕН
З ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ**

Зміст кожного розділу структури державного екзамену представлено розгорнутою програмою дисципліни.

Політична економія

№ теми	Основні теми
1.	Предмет і метод політичної економії
2.	Економічні потреби і виробничі можливості суспільства. Економічні інтереси
3.	Економічна система суспільства. Відносини власності
4.	Форми організації суспільного виробництва. Гроші
5.	Ринок: суть, функції та умови формування. Класифікація ринків
6.	Капітал і наймана праця
7.	Домогосподарства. Витрати виробництва і прибуток. Підприємство і підприємництво
8.	Інфраструктура ринку і капітал сфери обігу. Підприємництво в аграрній сфері
9.	Форми суспільного продукту в процесі відтворення
10.	Розподіл національного доходу. Споживання і заощадження
11.	Економічне зростання і його чинники. Економічні цикли
12.	Зайнятість, відтворення робочої сили та в відповідне державне регулювання
13.	Держава та її економічні функції. Господарський механізм у системі регулювання суспільного виробництва
14.	Закономірності й особливості розвитку перехідних економік.
15.	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин. Економічні аспекти глобальних проблем

ЗМІСТ ТЕМ

Тема 1. Зародження і розвиток політичної економії. Основні напрямки, школи і течії в політичній економії. Розвиток економічної думки в Україні. Предмет політичної економії. Тлумачення предмета політичної економії різними школами. Економічна теорія і політична економія: проблеми взаємозв'язку. Закони, принципи і категорії політичної економії. Система економічних законів. Позитивна і нормативна політична економія. Методи економічних досліджень. Загальні методи наукового пізнання та їх використання. Функції політичної економії. Політична економія і обґрунтування економічної політики. Місце політичної економії в системі економічних наук.

Тема 2. Економічні потреби суспільства, їх суть і класифікація. Безмежність потреб. Закон зростання потреб. Корисність продукту. Об'єктивна і суб'єктивна корисність продукту. Гранична корисність продукту. Економічний інтерес, його об'єкт, функція. Інтереси і потреби: діалектика взаємозв'язку. Єдність і суперечності в системі інтересів. Виробництво та проблеми задоволення зростаючих потреб суспільства. Виробничі можливості суспільства і потреби. Виробництво і його основні фактори. Межа виробничих можливостей. Продукт виробництва. Обмеженість ресурсів. Необхідний і додатковий продукт. Суспільний поділ праці і структура продуктивних сил. Виробнича функція та її складові. Домогосподарства, підприємства і держава як суб'єкти економічної системи. Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи. Структура економічних відносин. Соціально-економічні відносини. Організаційно-економічні і техніко-економічні відносини.

Тема 3. Економічна система: її сутність та структурні елементи. Продуктивні сили як матеріальна основа економічної системи. Типи і еволюція економічних систем. Формацийний і загальноцивілізаційний підходи до типізації суспільства. Економічний устрій: суть та роль у житті суспільства. Економічний устрій і форми господарювання. Методологічні аспекти механізму дії і використання економічних законів людьми. Власність як економічна категорія. Структура власності та її історичні типи, види і форми. Суб'єкти власності. Об'єкти власності. Власність на робочу силу та підприємницький талант. Інтелектуальна власність. Власність на інформацію. Відносини власності на засоби виробництва і природні ресурси. Права власності. Власність на засоби виробництва та способи з'єднання факторів виробництва. Тенденції в розвитку відносин власності в Україні та у світі.

Тема 4. Натуральна (традиційна) форма організації виробництва. Суть і риси натурального господарства та його історичні межі. Товарна форма організації суспільного виробництва. Причини виникнення товарного виробництва, його суть, ознаки і роль у розвитку суспільства. Суб'єкти і об'єкти товарних відносин. Товарна форма продукту. Товар та його властивості. Суперечності товару. Вартість і ціна: альтернативні теорії. Проста і розвинена форми товарного виробництва. Спільні риси та відмінності. Функціонування товарного господарства та його закони. виникнення і розвиток грошових відносин;) Суть грошей. Функції грошей. Альтернативні теорії грошей. Грошовий обіг та його закони. Визначення грошової маси, необхідної для обслуговування товарного обігу. Сталість грошового обігу. Грошові реформи, гроші, ціна та інфляція. Еволюція грошей. Сучасна грошова система..

Тема 5. Інституціональні основи ринкової економіки. Ринкові відносини, їх суб'єкти і об'єкти. Визначення ринку: альтернативні теорії. Попит і пропозиція. Ринкова рівновага. Ринкова ціна: механізм формування і функції. Функції ринку. Умови формування і розвитку ринку. Поняття та основні риси інфраструктури ринку. Принципи класифікації ринків. Ринок предметів споживання. Ринок засобів виробництва. Загальні проблеми формування цін на ресурси. Ринок капіталу та його складові. Ринок праці та розподіл трудових ресурсів. Ринок нерухомості та його особливості. Проблеми формування ринків праці, землі та капіталів в Україні. Легальний і нелегальний ринки. Особливості ринкових відносин в Україні. Конкуренція та її суть. Місце конкуренції в ринковій економіці. Функції та форми конкуренції. Конкуренція і монополія. Антимонопольне законодавство і практика. Конкуренція і моделі ринків.

Тема 6. Первісне нагромадження капіталу. Особливості нагромадження капіталу в Україні. Перетворення грошей у капітал. Загальна формула руху капіталу. Капітал як економічна категорія. Альтернативні теорії капіталу. Капітал і праця. Трудові відносини: сутність і структура. Капітал підприємства. Масштаби підприємства. Концентрація та централізація капіталу. Кругооборот капіталу і його стадії. Функціональні форми капіталу. Обороти капіталу підприємства. Основний та оборотний капітал. Зношення основного капіталу. Амортизація. Наймана праця. Вартість робочої сили: дискусійні аспекти. Винагорода за працю. Заробітна плата; сутність, форми системи. Теорії заробітної плати. Номінальна і

реальна заробітна плата. Продукт праці та заробітна плата. Мінімальна заробітна плата та її критерії.

Тема 7. Домогосподарства як суб'єкт ринкових відносин. Сектор домогосподарств. Двоїста роль домогосподарств в економіці. Домогосподарства як постачальники ресурсів. Доходи домогосподарства. Витрати домогосподарства. Розподіл доходів на особисте споживання, податки і заощадження. Витрати на споживання. Місце домогосподарства в кругообігу продуктів, ресурсів і доходу. Підприємство як суб'єкт ринкової економіки. Сектор ділових підприємств. Форми і види підприємств. Суть підприємництва і умови його існування. Види та функції підприємництва. Витрати виробництва як передумова виробництва. Суть витрат виробництва. Витрати виробництва як базис конкуренції. Види витрат виробництва. Витрати виробництва, вартість товару і його ціна. Альтернативні підходи. Прибуток як економічна категорія. Теорії прибутку. Норми прибутку і фактори, що на неї впливають. Валовий дохід, його суть та структура. Підприємницький дохід. Загальні економіко-правові основи розвитку підприємництва в Україні. Значення прибутку в розвитку підприємництва. Роль підприємства і підприємництва в ринковій економіці. Маркетинг і менеджмент.

Тема 8. Поняття та основні риси інфраструктури ринку. Роль ринкової інфраструктури в регулюванні економічних процесів. Позичковий капітал і процент. Банки, їх роль та функції. Центральні і комерційні банки. Інші фінансово-кредитні установи. Процент та його економічна природа. Межі коливання. Суть кредиту та його форми. Банківський прибуток. Капітал у сфері торгівлі. Витрати обігу. Роздрібна та оптова торгівля. Товарні біржі. Торговельний прибуток. Фондова біржа. Цінні папери. Аграрне виробництво — особлива сфера вкладання капіталу і праці. Відносини власності в сільському господарстві. Земельна рента та її форми: оренда землі, ціна землі. Форми господарювання в сільському господарстві та їх особливості в різних країнах. Фермерські господарства. Колективні і державні господарства. Особливості концентрації і централізації виробництва і капіталу в сільському господарстві. Рентні відносини і особливості валового і чистого доходу в сільському господарстві. Земельний податок. Ціна на сільськогосподарську продукцію. Необхідність і сутність цінового паритету. Державна підтримка сільського господарства.

Тема 9. Суспільний продукт і його форми. Методи обчислення суспільного продукту. Методологічні аспекти системи національних рахунків. Валовий внутрішній продукт, його

суть і відтворювальна структура. Валовий національний продукт. Чистий національний продукт. Національний дохід. Концепції національного доходу. Продуктивність суспільної праці та її роль у відтворювальному процесі. Суть і види економічного відтворення: просте і розширене. Кругообіг доходу, ресурсів і продукту у процесі відтворення. Відтворення всіх елементів економічної системи. Тіньовий сектор в економічному відтворенні. Масштаби і особливості тіньової економіки в Україні. Особливості відтворення в аграрній сфері економіки. Національне багатство і його структура. Природне багатство. Проблеми розширеного відтворення багатства і шляхи розв'язання екологічних проблем.

Тема 10. Розподільчі відносини та їх місце у відтворювальному процесі. Суть розподілу національного доходу. Об'єктивні основи формування доходів населення. Диференціація доходів населення. Проблеми багатих і бідних. Межа бідності: абсолютна і відносна. Проблеми бідних і багатих в Україні. Необхідність перерозподілу національного доходу і доходів населення. Податки і соціальні виплати. Роль державного бюджету в перерозподілі національного доходу. Споживання і заощадження. Доходи населення і споживання. Схильність до споживання і заощадження. Необхідність державного регулювання розподілу доходів. Прожитковий мінімум і соціальний захист населення.

Тема 11. Економічне зростання та економічний розвиток. Типи економічного зростання. Нагромадження. Норми нагромадження. Заощадження та інвестиції. Роль інвестицій в економічному зростанні. Матеріальні фактори економічного зростання. Науково-технічна революція та її роль в економічному зростанні. Теорії і моделі економічного зростання. Економічне зростання і економічні цикли. Економічні кризи та їх причини. Теорії циклів: дискусійні проблеми. Продуктивність праці та економічне зростання. Фактори підвищення продуктивності праці. Особливості розвитку економіки в Україні.

Тема 12. Зайнятість: суть і форми. Теорії зайнятості. Повна зайнятість, виробничий потенціал і ефективність виробництва. Зайнятість та відтворення сукупної робочої сили. Неповна зайнятість та рівень безробіття. Причини неповної зайнятості. Види і форми безробіття. Проблеми повної зайнятості в умовах ринкової економіки. Державне регулювання зайнятості та його методи. Фактори розширеного відтворення робочої сили. Роль держави у відтворенні робочої сили. Закон зростання кваліфікації та професійної підготовки робочої сили. Проблеми зайнятості та відтворення робочої сили в Україні.

Тема 13. Господарський механізм, його суть і елементи. Особливості господарського механізму ринкової економіки. Господарський механізм: система управління економікою. Держава як суб'єкт економічних відносин. Державний сектор в економіці. Держава як товаровиробник. Підприємництво в державному секторі. Суспільні блага і послуги. Економічні функції держави. Захист конкуренції та антимонопольна політика. Перерозподіл ресурсів. Забезпечення правової бази. Розподіл ресурсів і суспільні блага. Роль держави в кругообігу продукту, ресурсів і доходу. Державне регулювання суспільного відтворення та його форми. Планування і програмування. Фінансова система і фінансова політика в державі. Необхідність і сутність фінансів. Державні фінанси. Фіскальна політика. Способи збалансування державного бюджету. Фіскальні методи регулювання виробництва. Механізм грошово-кредитного регулювання. Вплив грошово-кредитної політики на рівень суспільного виробництва. Удосконалення механізму господарювання в Україні.

Тема 14. Зміст перехідної економіки: загальне і особливе. Об'єктивні чинники перехідного стану. Риси і типи перехідної економіки. Локальні і глобальні перехідні процеси. Особливості економічних відносин і різноманітність форм еволюції країн, що розвиваються. Економічний устрій в умовах переходу до соціально-орієнтованої економічної системи. Формування інституційних і економічних умов переходу до нової системи господарювання. Суперечності перехідної економіки. Становлення різних форм власності. Роздержавлення і приватизація власності. Становлення і розвиток підприємництва. Змішана економіка і соціально-економічні перетворення у постсоціалістичних країнах. Структура змішаної економіки. Формування сучасних ринкових відносин і ринкової інфраструктури. Становлення державного і ринкового механізмів регулювання економіки і зайнятості. Особливості ринкової трансформації економіки України.

Тема 15. Світове господарство: його суть та структура. Розвинуті країни ринкової економіки. Країни, що розвиваються. Країни з перехідною економікою. Міжнародний поділ праці і спеціалізація. Міжнародні економічні відносини. Інтернаціоналізація господарських відносин і продуктивних сил. Транснаціональні корпорації та їх роль. Міжнародна економічна інтеграція. Головні інтеграційні угруповання світу. Європейське економічне співтовариство і його місце в світовій економіці. Світогосподарські зв'язки та їх форми. Міжнародна торгівля та її економічні основи. Міжнародні товарні ринки. Протекціонізм і вільна торгівля. Митні та не

митні засоби регулювання зовнішньої торгівлі. Сутність і форми міжнародного руху капіталів, його масштаби, динаміка та географія. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародні кредити. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Міжнародна валютна система, валютні ринки і валютний курс. Конвертованість валюти. Платіжний баланс та його регулювання. Міжнародні валютно-фінансові організації. Міжнародна міграція робочої сили. Інші форми міжнародних економічних відносин. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Причини виникнення та суть глобальних проблем. Економічне зростання та глобальні проблеми. Основні глобальні проблеми сучасності. Класифікація глобальних проблем. Роззброєння та його роль у вирішенні глобальних проблем. Екологічна криза та форми її прояву. Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Проблеми економічної відсталості окремих країн. Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

Макроекономіка

№ теми	Основні теми
1.	Макроекономіка як наука
2.	Макроекономічні показники в системі національних рахунків
3.	Макроекономічна нестабільність
4.	Економічна рівновага в умовах ринку
5.	Споживання, заощадження та інвестиції
6.	Сукупні витрати приватної економіки та економічне зростання
7.	Держава як суб'єкт макроекономічного регулювання
8.	Механізм фіскальної політики
9.	Механізм грошово-кредитної політики
10.	Механізм зовнішньоекономічної політики
11.	Економічне зростання
12.	Механізм політики зайнятості та соціального захисту населення

ЗМІСТ ТЕМИ

Тема 1. Вступ до макроекономіки. Місце макроекономіки в системі економічних наук. Суперечність між суспільними потребами та економічними ресурсами — головна проблема суспільства. Ефективність економіки та головне завдання макроекономіки. Об'єкт і предмет макроекономіки. Економічна система як об'єкт макроекономіки. Суб'єкти економіки. Механізм функціонування економіки як предмет макроекономіки. Позитивна й нормативна функції макроекономіки. Макроекономіка та економічна політика. Метод макроекономіки. Моделювання як основний метод макроекономічного аналізу. Припущення, екзогенні та ендогенні змінні макроекономічних моделей. Запаси і потоки як два види кількісних змінних.

Тема 2. Система національних рахунків як нормативна база макроекономічного рахівництва. Методологічні принципи побудови системи національних рахунків.

Основні категорії системи національних рахунків: інституціональні одиниці, сектори, рахунки, економічні операції. Основні макроекономічні показники. Валовий випуск та валовий внутрішній продукт (ВВП). Методи обчислення ВВП: виробничий, кінцевого використання, розподільчий. Валовий національний дохід та валовий національний дохід наявний. Макроекономічні показники на чистій основі. Номінальний та реальний ВВП. Поточні та постійні ціни. Індекс цін (дефлятор ВВП). Інфлювання та дефлювання ВВП. Визначення зміни реального ВВП при стабільних цінах та в умовах інфляції.

Тема 3. Циклічність як форма економічного розвитку. Сутність та структура економічного циклу. Види економічних циклів. Індикатори циклічних коливань. Зайнятість і безробіття. Неповна зайнятість та рівень безробіття. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Повна зайнятість, природне безробіття та потенційний ВВП. Закон Оукена та втрати економіки від циклічного безробіття. Інфляція та її наслідки. Темп інфляції та його обчислення. Види інфляції залежно від її темпів. Інфляція попиту та інфляція витрат, очікувана та неочікувана інфляція. Стагфляція. Основні соціально-економічні наслідки інфляції.

Тема 4. Економічний кругообіг в умовах чистого ринку. Структура моделі економічного кругообігу. Взаємодія між домогосподарствами і підприємствами на ринку ресурсів та на

ринку продуктів. Роль фінансових посередників в економічному кругообігу. Сукупний попит. Сутність сукупного попиту та його відмінність від однотоварного попиту. Крива сукупного попиту. Цінові чинники сукупного попиту. Нецінові чинники сукупного попиту та вплив їх на його криву. Сукупна пропозиція. Сутність сукупної пропозиції. Класична модель сукупної пропозиції і виробнича функція. Крива сукупної пропозиції в довгостроковому періоді. Кейнсіанська модель сукупної пропозиції. Крива сукупної пропозиції в короткостроковому періоді. Зміна цін і реального ВВП на різних ділянках короткострокової кривої сукупної пропозиції. Нецінові чинники сукупної пропозиції. Сукупний попит — сукупна пропозиція як модель економічної рівноваги. Довгострокова та короткострокова рівновага. Порушення подвійної рівноваги сукупним попитом та механізм її відновлення. Порушення подвійної рівноваги сукупною пропозицією та механізм її відновлення.

Тема 5. Функція споживання. Споживання як функція наявного доходу. Графік споживання та заощадження. Середня схильність до споживання та заощадження. Гранична схильність до споживання та заощадження. Автономне споживання та чинники, які на нього впливають. Інвестиційна функція. Роль інвестицій в економіці. Відсоткова ставка як чинник інвестиційного попиту. Номінальна та реальна відсоткові ставки. Податок на прибуток і чиста прибутковість інвестицій. Крива сукупного попиту на інвестиції. Чинники автономних інвестицій та їх вплив на криву інвестиційного попиту. Мультиплікатор видатків. Автономні видатки. Алгебраїчна модель простого мультиплікатора. Мультиплікатор на базі нескінченно спадної геометричної прогресії. Вплив автономних видатків на ВВП в умовах стабільних цін та інфляції. Вплив на ВВП сукупних автономних видатків та окремих автономних видатків.

Тема 6. Сукупні видатки і рівноважний ВВП. Визначення рівноважного ВВП на основі методу «видатки — випуск». Фактичні та заплановані видатки. Модель «кейнсіанський хрест». Визначення рівноважного ВВП за методом «вилучення — ін'єкції». Система вилучень та ін'єкцій в економічному кругообігу. Приватні заощадження — інвестиції як спрощена модель економічної рівноваги. Заплановані та незаплановані інвестиції. Ринок позичкового капіталу та його роль у забезпеченні рівноваги між заощадженнями та інвестиціями. Сукупні видатки і потенційний ВВП. Рецесійний розрив як наслідок дефіциту сукупних видатків.

Графічна та математична інтерпретація рецесійного розриву. Інфляційний розрив як наслідок надмірних сукупних видатків. Графічна та математична інтерпретація інфляційного розриву.

Тема 7. Кейнсіанська теорія як теоретична база державного регулювання економіки. Передумови виникнення кейнсіанської теорії. Критика кейнсіанцями класичного положення про невтручання держави в економіку. Основні положення кейнсіанської теорії про вплив держави на економіку. Держава в економічному кругообігу. Модель економічного кругообігу в умовах змішаної економіки. Відносини держави з іншими суб'єктами економічного кругообігу. Вплив держави на економічний кругообіг. Вплив держави на економічну рівновагу. Чисті податки і трансформація функції споживання. Модель економічної рівноваги за методом «видатки — випуск». Державні та національні заощадження. Модель економічної рівноваги за методом «вилучення — ін'єкції» на базі сукупних і приватних інвестицій.

Тема 8. Дискреційна фінансова політика. Стимулююча та стримувальна фінансова політика. Граничний коефіцієнт податків і складний мультиплікатор видатків. Мультиплікатор податків. Мультиплікативний вплив державних закупівель і чистих податків на реальний ВВП. Мультиплікатор збалансованого бюджету. Автоматична фінансова політика. Автоматичні чисті податки як вмонтовані стабілізатори. Стабілізаційний вплив на економіку автоматичної фінансової політики в умовах падіння та зростання виробництва. Ефект гальмування автоматичної фінансової політики та необхідність її доповнення дискреційною політикою. Фінансова політика з урахуванням пропозиції. Наслідки фінансової політики на основі моделі «сукупний попит — сукупна пропозиція». Вплив зниження податків на ВВП згідно з теорією економіки пропозиції. Наслідки стимулюючої податкової політики для державного бюджету. Крива Лаффера про залежність між податковими ставками і податковими надходженнями до бюджету. Фінансова політика та державний бюджет. Вплив фінансової політики та циклічних коливань на державний бюджет. Фактичне, потенційне та циклічне бюджетне сальдо. Оцінка бюджетної політики в умовах повної та неповної зайнятості. Суперечність між стабілізаційною та бюджетною функціями фінансової політики. Концепції збалансування державного бюджету. Джерела дефіцитного фінансування.

Державний борг та ефекти витіснення. Емісійне фінансування бюджетного дефіциту та його наслідки.

Тема 9. Механізм функціонування грошового ринку. Грошова пропозиція та грошові агрегати. Графік грошової пропозиції. Попит на гроші для угод, попит на гроші як активи та їх графічна інтерпретація. Модель грошового ринку. Порушення та відновлення рівноваги на грошовому ринку. Банківська система та грошова пропозиція. Основні функції комерційних банків. Банківські резерви. Банківський механізм розширення грошової пропозиції на основі депозитного мультиплікатора. Грошова пропозиція з урахуванням депозитних та готівкових грошей. Грошова база, грошовий мультиплікатор і грошова пропозиція.. Грошово-кредитне регулювання економіки. Монетаристська теорія як теоретична база монетарної політики. Кількісне рівняння як концептуальна основа монетаристської теорії. Передатний механізм монетарної політики. Основні методи монетарної політики. Вплив монетарної політики на економіку: політика дорогих та дешевих грошей; антиінфляційна функція.

Тема 10. Платіжний баланс. Рахунок поточних операцій та його складові. Рахунок капітальних операцій та його зміст. Сутність та роль автономної статті «Помилки та упущення». Резервні активи як регулююча стаття платіжного балансу. Модель платіжного балансу. Валютний курс. Форми котирування валютного курсу. Види валютного курсу залежно від режиму його формування. Односторонній та багатосторонній валютний курс, номінальний та реальний валютний курс. Паритет купівельної спроможності. Попит і пропозиція як чинники валютного курсу. Зв'язок валютного курсу з платіжним балансом. Валютні системи в розвитку. Вплив зовнішньої торгівлі на ВВП. Економічна рівновага в умовах відкритої економіки. Чистий експорт як компонент сукупних видатків. Гранична схильність до імпорту та складний мультиплікатор видатків. Мультиплікативний вплив чистого експорту на ВВП. Чинники чистого експорту.

Тема 11. Ринок праці та механізм його функціонування. Попит, пропозиція і рівновага на ринку праці. Класична теорія ринку праці. Кейнсіанська теорія ринку праці. Теорія гнучкого ринку праці. Державна політика зайнятості. Стимулююча політика як метод зменшення безробіття та її інфляційні наслідки. Крива Філіпса. в короткостроковому і довгостроковому

періодах. Висновки кривої Філіпса для політики зайнятості. Державні програми сприяння зайнятості населення. Економічна нерівність та політика соціального захисту населення. Крива Лоренца як графічна модель фактичного розподілу доходів. Чинники, які зумовлюють нерівність у первинних доходах. Бідність та прожитковий мінімум. Державна система соціального захисту населення: соціальні гарантії, соціальна допомога, соціальне страхування.

Тема 12. Фактори економічного зростання. Виробнича функція. Трансформація виробничих факторів у продукт. Внесок окремих факторів у економічне зростання. Залишок Солоу. Економічне зростання на основі моделі AD—AS і кривої виробничих можливостей. Модель економічного зростання Солоу. Основні передумови моделі. Вплив запасу капіталу на економічне зростання. Стійкий рівень капіталоозброєності. Золоте правило нагромадження як критерій максимізації рівня споживання. Вплив приросту населення на економічне зростання. Вплив технічного прогресу на економічне зростання. Висновки моделі Солоу.

Мікроекономіка

№ теми	Основні теми
1.	Предмет і метод мікроекономіки
2.	Теорія граничної корисності і поведінка споживача.
3.	Ординалістська теорія поведінки споживача. Аналіз поведінки споживача
4.	Попит та пропозиція, їх взаємодія
5.	Концепція еластичності
6.	Мікроекономічна модель підприємства
7.	Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника
8.	Витрати виробництва
9.	Ринок досконалої конкуренції
10.	Монопольний ринок
11.	Олігополія та монополістична конкуренція
12.	Загальна характеристика факторних ринків.
13.	Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту

ЗМІСТ ТЕМИ

Тема 1. Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів, раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин. Мікросистема: поняття, різновиди. Мета, роль і особливості функціонування мікросистем у ринковій економіці. Мета та завдання дисципліни.

Тема 2 . Поняття корисності, її особливості та спосіб досягнення. Сукупна та гранична корисність, їх графіки. Функція корисності як залежність між кількістю одиниць споживаного блага та рівнем корисності, що досягається споживачем. Процес споживання та динаміка зміни сукупної і граничної корисності. Перший закон Госсена. Закон спадної граничної корисності блага, його графічне зображення. Поняття рівноваги споживача. Модель споживання набору благ. Другий закон Госсена.

Тема 3. Аксиоми ординалістської теорії корисності. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій. Криві байдужості як спеціальний інструментарій макроекономічного аналізу, їх властивості. Карти байдужості. Гранична норма заміщення благ: суть і методика обчислення. Бюджетне обмеження і можливості споживача. Бюджетна лінія, її рівняння і графічна побудова. Визначення нахилу бюджетної лінії та куту нахилу внаслідок зміни ціни блага. Вплив зміни доходу споживача на положення бюджетної лінії та на процес споживання. Оптимізація споживчого вибору за ординалістською концепцією. Зміна оптимального стану споживача в результаті зміни його доходу. Графічний аналіз і побудова лінії „доход-споживання.” Поняття „нормальних” і „низькоякісних” товарів. Крива Енгеля. Закон Енгеля. Розподіл споживчих витрат за напрямками їх використання. Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одного з товарів чи обох товарів. Побудова лінії „ціна-споживання”. Траєкторія зміни споживання внаслідок зниження цін. Побудова лінії індивідуального попиту споживача. Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на дві складові: ефект доходу і ефект заміщення. Одно- та різнонаправлений вплив ефектів. Вплив ефектів за Слуцьким та Хіксом. Парадокс Гіффена. Утворення надлишку споживача в результаті перевищення корисності товару над ціною. Приріст надлишку як показник зміни його добробуту. Сукупний надлишок споживачів та формування ринкового попиту на певний товар.

Тема 4. Попит (табличний, графічний та аналітичний аналіз). Закон попиту, його пояснення базовими положеннями теорії поведінки споживача. Соціальні ефекти, що ускладнюють зв'язок між індивідуальним та ринковим попитом: ефект „юрби”, „сноба”, „Веблена”. Цінові та нецінові детермінанти попиту. Зміна попиту та зміна обсягу попиту, фактори зміни (економічний, алгебраїчний, графічний аналіз). Ринковий попит, методика його визначення. Пропозиція та закон пропозиції. Функція пропозиції, крива пропозиції. Цінові та нецінові детермінанти пропозиції. Зміна пропозиції та зміна обсягу пропозиції, фактори зміни (економічний, алгебраїчний, графічний аналіз). Табличне та графічне зображення ринкової пропозиції. Взаємодія попиту та пропозиції. Поняття рівноваги, надлишку, дефіциту. Ринкова ціна та ціна рівноваги, обсяг рівноваги. Механізм відновлення ринкової рівноваги (паутиноподібна модель). Вплив податків та субсидій на ринкову рівновагу (економічний, графічний, аналітичний аналіз).

Тема 5. Еластичність попиту. Концепція еластичності взаємозв'язаних показників. Ступені та фактори еластичності попиту. Еластичність попиту за чинниками впливу: за ціною, за доходом, перехресна. Методика обчислення коефіцієнтів еластичності попиту. Еластичність пропозиції. Фактори впливу на еластичність пропозиції. Еластичність пропозиції за власною ціною блага, еластичність пропозиції за цінами факторів виробництва. Перехресна еластичність пропозиції та її вплив на стратегію товаровиробника.

Тема 6. Підприємство як суб'єкт ринкових відносин, економічна організація, найважливіший різновид мікросистем. Підприємство як закупівельна система, товаровиробник та продавець. Динамічність зовнішнього середовища і його вплив на внутрішню динаміку виробництва. Мотивація поведінки підприємства. Головні види виборів підприємства: що виробляти (продукція, роботи, послуги), як виробляти (технологія, фактори виробництва), для кого виробляти (ринки, споживачі, ціни). Фактор часу і періоди функціонування підприємства: миттєвий, короткий і тривалий. Поняття і параметри виробничої функції. Сукупний, середній та граничний продукт (вербальний, аналітичний та графічний аналіз). Поняття загального (валового), середнього та граничного доходу. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Концепції прибутку.

Тема 7. Виробнича функція з одним змінним фактором, її графічне відображення. Феномен „згасання” виробничої функції. Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного

фактору виробництва. Виробнича функція з двома змінними факторами Крива продукту (виробничої байдужості) – ізокванта. Карта ізоквант. Заміщення факторів виробництва. Гранична норма технологічного заміщення. Можливі конфігурації ізоквант. Еластичність заміщення. Доповнюваність, мобільність та інтенсивність використання факторів виробництва. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Умови комбінації (заміщення) факторів. Лінія однакових витрат – ізокоста. Карта ізокост. Спільний графік однакового продукту та однакових витрат. Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми в короткому та тривалому періодах. Межі розширення у короткому періоді. Оптимальний шлях розвитку в тривалому періоді..

Тема 8. Витрати виробництва, економічний та бухгалтерський підходи до визначення. Альтернативні витрати та їхній склад. Часткова варіація факторів виробництва і функція витрат. Постійні та змінні витрати, їх графіки. Сукупні, середні та граничні витрати (економічний, аналітичний, графічний аналіз). Типовий характер зміни витрат у короткому періоді. Закон неминучого зростання граничних витрат (зниження доходності). Ізоквантна. Криві тривалих витрат (сукупні і середні). Види кривих тривалих середніх витрат. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Варіанти технологічного вибору фірми в процесі довготермінової стратегії розвитку. Оптимальна виробнича потужність (оптимальні обсяги випуску).

Тема 9. Ознаки й умови досконалої конкуренції. Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту, середнього, граничного й сукупного доходу фірми. Поведінка конкурентної фірми у короткостроковому періоді. Два підходи до визначення оптимальних обсягів випуску: Принцип співставлення загального доходу і загальних витрат (економічний, аналітичний, графічний аналіз). Принцип співставленні граничного доходу та граничних витрат (економічний, аналітичний, графічний аналіз). Рівновага фірми та галузі у короткостроковому періоді. Довгострокова рівновага конкурентної фірми, галузі та механізм її підтримки. Досконала конкуренція та ефективність.

Тема 10. Характеристика ринку чистої монополії. Ознаки чистої монополії: один продавець, відсутність замінників товару, бар'єри для доступу конкурентів у монополізовану галузь тощо. Поведінка фірми-монополіста у короткостроковому періоді. Одночасний вибір монополістом ціни та обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової

еластичності попиту. Правило максимізації прибутку. Оптимум монополії у довгостроковому періоді: розмір фірми менший за оптимальний; розмір фірми більший за оптимальний; оптимальний розмір фірми (економічний, аналітичний, графічний аналіз). Дискримінаційна поведінка монополії. Поняття цінової дискримінації. Умови для здійснення цінової дискримінації, її типи та наслідки. Економічні наслідки монополізму.

Тема 11. Основні риси олігополії: не чисельність фірм, високі бар'єри для входження у галузь, загальна взаємозалежність фірм. Аналіз взаємовідносин двох товаровиробників у статистиці. Модель Курно: договірна і конкурентна рівновага. Основні моделі олігопольної поведінки. Теорія „ламаної кривої попиту”. Негнучкість цін. Формування фірмою політики стабілізації цін і маневрування запитальними витратами (стабільність середніх змінних витрат). Олігополія заснована на тайній змові, її графічний аналіз. Антитрестовське законодавство як чинник, що протидіє таємній змові. Мовчазна згода (тип лідерства в цінах). Модель цінової поведінки олігополії за принципом „витрат плюс”: сутність, переваги, недоліки. Теорія ігор у поведінці олігополіста. Матриця ігор. Характеристика монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція. Диференціація продукту: сутність та фактори. Аналіз поведінки фірми у короткостроковому періоді за монополістичної конкуренції. Вибір оптимального обсягу виробництва фірми, що максимізує свій прибуток. Вибір оптимального обсягу виробництва фірмою, що мінімізує збитки. Монополістична конкуренція у довгостроковому періоді. Довгострокова рівновага фірми (економічний, графічний, аналітичний аналіз). Монополістична конкуренція та ефективність. Наслідки нецінової конкуренції для споживачів. Позитивні і негативні аспекти реклами. Надлишкова виробнича потужність і її наслідки для товаровиробника та суспільства в цілому.

Тема 12. Утворення похідного попиту. Попит на товари та попит на фактори виробництва. Ринки факторів виробництва, їх функції в економіці. Гранична продуктивність і попит на ресурси. Зміна у попиту на ресурси, його еластичність. Оптимальне співвідношення ресурсів. Правило мінімізації витрат. Ринок праці. Праця як фактор виробництва, її мобільність. Характеристика досконалого конкурентного ринку праці. Граничний вигравш виробника від найманої праці. Обґрунтування рішення про наймання. Попит окремого виробника на працю. Формування галузевого та ринкового попиту на працю. Еластичність пропозиції праці для галузей з різною динамікою витрат виробництва. Попит монополії на

працю і монополістична рівновага. Монопольна влада продавців праці. Двостороння монополія і визначення реального рівня заробітної плати. Дискримінація на ринках робочої сили. Проблема еквівалентності праці. Ринок капіталу. Капітал як ресурс тривалого використання, форми капіталу. Поняття позичкового процента. Вплив його ставки на короткострокові інвестиційні проекти підприємців. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді. Ринкова ставка позичкового процента, однозначність її для позичальників та кредиторів. Вплив зміни ставки на рівноважний обсяг підприємницьких інвестицій. Ризик в інвестуванні та оцінка надійності вкладень. Економічна рента, механізм її формування. Ціна землі. Підприємницький дохід та економічний прибуток. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Концепції прибутку.

Тема 13. Аналіз загальної рівноваги. Часткова та загальна рівновага. Аналіз загальної рівноваги, його етапи. Ефект зворотного зв'язку. Система рівнянь загальної рівноваги за Вальрасом. Необхідність та вигоди ринкового обміну. Порівняння граничних норм заміщення для пар товарів, що обмінюються. Діаграма Еджуорта. Ефективність при обміні. Крива контрактів. Парето-оптимальний розподіл. Загальна рівновага за Парето. Крива виробничих можливостей та ефективність випуску. Сукупна (зведена) ефективність конкурентних ринків (при обміні, при використанні вкладень у виробництво, на ринку товарів). Оптимум і квазіоптимум ринкової системи. Теорія загальної рівноваги та політика у галузі економіки добробуту. Критерії оцінки добробуту. Суспільні блага та ефективність. Споживчі властивості суспільних благ: загальнодоступність, неконкурентність, невиключеність. Оптимізація суспільного вибору, Економічна оцінка суспільних проектів. Функції держави у регулюванні ефективності суспільних проектів.

Історія економічних учень

№теми	Основні теми
1.	Предмет і завдання курсу «Історія економічних учень»
2.	Економічна думка стародавнього світу і середньовіччя. Меркантилізм
3.	Класична школа політичної економії
4.	Еволюція класичної політичної економії в першій половині XIX століття
5.	Критичний напрям політичної економії, формування соціалістичних ідей. Економічні вчення західноєвропейських соціалістів—утопістів
6.	Виникнення і розвиток марксистської економічної теорії
7.	Виникнення альтернативної школи політичної економії. Німецька національна політекономія
8.	Маржиналізм. Становлення неокласичної традиції в економічній теорії
9.	Економічна думка в Україні (19 –початок 20 ст.)
10.	Кейнсіанство і його особливості в різних країнах
11.	Еволюція неокласичних ідей. Неолібералізм
12.	Інституціоналізм.
13.	Економічні концепції західноєвропейської соціал-демократії

ЗМІСТ ТЕМИ

Тема 1. Предмет історії економічних учень — процес виникнення, розвитку, боротьби і зміни систем економічних поглядів. Історія політичної економії — основний розділ історії економічних учень. Метод аналізу історії економічних учень. Періодизація курсу. Завдання курсу.

Тема 2. Економічна думка стародавнього Сходу. Економічна думка Стародавнього Єгипту. Закони царя Хаммурапі. Економічна думка Стародавньої Індії. «Артхашастра». Економічна думка Стародавнього Китаю. Конфуціанство, легізм, даосизм, моїзм, трактат «Гуань-цзи». Економічна думка античного світу. Стародавня Греція — Ксенофонт, Платон, Аристотель. Стародавній Рим — Катон, Гракхи, Варрон, Колумелла. Економічні погляди раннього християнства. Августин Блаженний. Економічна думка середньовіччя в Західній

Європі. «Салічна правда». «Капітулярій про вілли». Економічні погляди каноністів. Фома Аквінський. Економічна думка України доби середньовіччя. «Руська правда». «Повість временних літ». «Повчання дітям» Володимира Мономаха. Галицько-Волинський літопис. Полемічні рукописи 80-х рр. XVI ст. Меркантилізм. Теорія грошового балансу раннього меркантилізму. В. Стаффорд (Англія), Г. Скарuffі (Італія). Теорія торгового балансу пізнього (мануфактурного) меркантилізму. Т. Мен (Англія), А. Монкретьєн (Франція). Ідеї меркантилізму в українській соціально-економічній думці кінця XVII — початку XVIII ст. Г. Грабянка та С. Величко — ідеологи козацької старшини. Економічна політика меркантилізму і сучасність.

Тема 3. Історичні умови виникнення і загальна характеристика класичної політичної економії. В. Петті — основоположник класичної політичної економії в Англії. Теорія цінності. Заробітна плата. Земельна рента і ціна землі. Залишки меркантилістських уявлень у Петті. Особливості економічного розвитку Франції XVII—XVIII ст. і їх відображення в поглядах П. Буагільбера. Критика меркантилізму та захист сільського господарства. Теорії цінності, багатства, грошей. Фізіократи — представники класичної політичної економії у Франції другої половини XVIII ст. Ф. Кене і А. Тюрго. Розвиток фізіократами економічної теорії Буагільбера. Фізіократи про еквівалентний обмін. Учення фізіократів про чистий продукт, продуктивну і непродуктивну працю. Аналіз капіталу. Визначення класової структури суспільства. Проблема відтворення суспільного продукту. «Економічна таблиця» Ф. Кене. Радикальні буржуазні реформи А. Тюрго. Економічне вчення А. Сміта. А. Сміт — економіст мануфактурного періоду. Учення про розподіл праці. Теорія цінності. Учення про доходи: заробітну плату, прибуток, земельну ренту. Трагування А. Смітом поняття капіталу. Проблема відтворення. Учення про продуктивну і непродуктивну працю. Економічне вчення Д. Рікардо. Д. Рікардо — економіст епохи промислового перевороту. Теорія цінності, капіталу, прибутку, заробітної плати. Теорія земельної ренти. Гроші. Проблема відтворення і реалізації.

Тема 4. Передумови трансформації класичної політекономії на межі XVIII — XIX ст. Послідовники А. Сміта і Д. Рікардо. Економічна теорія у Франції. Політична економія Ж.-Б. Сея. Учення про три фактори виробництва. Теорія ринкової рівноваги. Закон попиту та пропозиції. Теорія реалізації. Ф. Бастіа. Теорії «послуг» і «економічних гармоній», теорія розподілу суспільного продукту. Політична економія в Англії. Економічні концепції Т.

Мальтуса. Теорія народонаселення, реалізації, економічного зростання. Трактатування земельної ренти. Н. Сеньєр. Теорії «утримання», «відносної та граничної корисності», «попиту та пропозиції», «суб'єктивної вартості». Економічні погляди Д. Мілля та Д. Мак-Куллоха. Завершення класичної політичної економії в працях Дж. С. Мілля. Праця Дж. С. Мілля «Принципи політичної економії». Синтез економічних теорій вартості, капіталу, прибутку, ренти. Теорія відтворення. Теорії попиту і пропозиції, корисності. Теорія економічної рівноваги. Теорії монополії і конкуренції. Особливості політичної економії в США. Теорії національної економіки та протекціонізму Г. Ч. Кері.

Тема 5. С. Сісмонді як критик «економічної ортодоксії» (класичної школи). Критика капіталізму та ідеалізація дрібного виробництва в працях С. Сісмонді. С. Сісмонді про предмет і метод політекономії. Учення С. Сісмонді про вартість, гроші, капітал, прибуток. Теорія відтворення і криз. Проповідь принципу державного втручання. Економічне вчення П.-Ж. Прудона. Теорія «конституйованої вартості». Ідея «робочих грошей» і проект реформування суспільства через реформування обміну. Соціалісти-рікардіанці В. Томпсон, Дж. Грей, Дж. Брей, Т. Годскін. Економічні погляди К. Родбертуса. Теорія вартості. Земельна рента в розумінні Родбертуса. Проблема розподілу. Теорія криз. Ідея «державного соціалізму». Ф. Лассаль і його економічна програма. «Залізний закон заробітної плати». Ф. Лассаль про необхідність втручання держави в суспільно-економічні процеси. Історичні умови виникнення утопічного соціалізму в Західній Європі (початок XIX ст.) і його загальна характеристика. Концепція А. Сен-Сімона, його критика капіталізму. Проект нової індустріальної системи. Історична концепція Ш. Фур'є. Фур'є як критик капіталізму. Учення про асоціацію. Особливості англійського утопічного соціалізму. Практична діяльність Р. Оуена. Оуен про перетворення суспільства. Проект «трудоих грошей» і «справедливого обміну».

Тема 6. Історичні умови зародження і початок формування марксистської політичної економії в 40—50 рр. XIX ст. Розроблення К. Марксом і Ф. Енгельсом економічної теорії капіталізму. Структура й основні проблеми I, II і III томів «Капіталу» К. Маркса. Теоретичні проблеми IV тому «Капіталу». Питання економічної теорії в працях К. Маркса і Ф. Енгельса 70—90-х років. Розвиток В. І. Леніним марксистської політичної економії. Марксизм і сучасність.

Тема 7. Зародження системи національної політичної економії в Німеччині. Економічні погляди Ф. Ліста. Метод дослідження. Тлумачення поняття капіталу. Проблеми зайнятості та інвестицій. Доктрина «індустріального виховання нації». Ідеї протекціонізму. Концепції історичної школи. Предмет і метод дослідження. Опозиція класичній школі, критика гедонізму. Інституціоналізм історичної школи. В. Рошер, К. Кнісс, Б. Гільдебранд. Нова історична школа. Критика методу класичної політичної економії. Дослідження соціальних проблем, ролі соціальних інститутів. Започаткування соціал-націоналістичних ідей. Теорії державного регулювання економіки. Г. Шмоллер, Л. Brentano, К. Бюхер. Виникнення інституціонального напрямку в німецькій політичній економії. Теорії соціально орієнтованого та свідомо сформованого суспільства. Ідеї соціального плюралізму. В. Зомбарт, М. Вебер. Соціальний напрям у політичній економії. Ідеї реформізму. Р. Штаммлер, Р. Штольцман.

Тема 8. Виникнення маржиналізму. Проблеми економічної рівноваги. Започаткування основ теорії граничної корисності. Г. Госсен, Й. Тюнен, Ж. Дюпюї, А. Курно. Австрійська школа граничної корисності. Предмет і метод дослідження. Теоретичні погляди К. Менгера, Е. Бем-Баверка, Ф. Візера. Формування неокласичної традиції в західній політичній економії в другій половині XIX — на поч. XX ст. Кембриджська школа. Економічна теорія А. Маршалла. Синтез післярікардіанської політекономії і маржиналізму. Теорії корисності, ціни, попиту та пропозиції, економічної рівноваги. Розвиток неокласичної традиції в працях А. Пігу та Р. Хоутрі. Перегляд неокласичної теорії ринку. Американська школа маржиналізму в політичній економії. Теорії «статики та динаміки», «граничної продуктивності» Дж. Б. Кларка. Категорії заробітної плати, ціни, процента, прибутку, закон спадної прибутковості. Економічні концепції шведської (стокгольмської) школи. К. Вікселль, Г. Кассель. Математична школа в політичній економії. Економічна рівновага. Ринкове саморегулювання. Теоретичні моделі Л. Вальраса, В. Парето.

Тема 9. Суспільно-економічна думка в дореформений період. Антикріпосницькі ідеї в працях Я. Козельського, В. Каразіна, А. Скальковського, Д. Журавського. Пореформені соціально-економічні проблеми в журналі «Основа». Громади. Економічні ідеї М. Драгоманова. Революційно-демократичний напрям суспільно-економічної думки. Економічні погляди С. Подолинського. Економічні ідеї революційного народництва. Ліберально-народницька економічна думка. Розвиток політичної економії в Україні. Т. Степанов, М. Бунге,

І. Вернадський, М. Вольський, А. Антонович, Г. Цехановецький, М. Коссовський, Д. Піхно, Р. Орженцький, О. Білімович, Є. Слудський, М. Туган-Барановський. Відображення марксизму в працях українських економістів. Економічні погляди М. Зібера. Розвиток економічної думки в Галичині. Економічні погляди О. Терлецького, В. Навроцького, М. Павлика, І. Франка..

Тема 10. Історичні умови виникнення кейнсіанства. Теоретична система Дж. М. Кейнса. Метод дослідження. Макроекономічний аналіз. Трактатування Дж. М. Кейнсом причин порушення рівноваги капіталістичної економіки. «Основний психологічний закон». Теорія мультиплікатора. Економічна програма Дж. М. Кейнса. Державне регулювання економіки. Основні важелі державного впливу на економіку. Поширення кейнсіанства і його особливості в різних країнах. Американський варіант кейнсіанства. Е. Хансен, С. Харріс. Інвестиційна теорія циклу. Принцип акселератора. Кейнсіанство у Франції. Кейнсіанство у Швеції. Г. Мюрдаль. Е. Вігфорт. Некейнсіанські теорії економічного зростання. Теорії «економічної динаміки» Р. Харрода та «економічного зростання» Є. Домара. Посткейнсіанство. Дж. Робінсон, П. Сраффа, Н. Калдор. Проблеми економічного зростання і розподілу в посткейнсіанських теоріях. Кейнсіанська теорія та економічна політика.

Тема 11. Еволюція неокласичної теорії на початку XX ст. Перегляд неокласичної концепції ринку. Теорії монополії та конкуренції. Дж. Робінсон, Е. Чемберлін, Й. Шумпетер. Консервативна неокласика. Неокласичні теорії економічного зростання. Учення про виробничу функцію. Функція Кобба-Дугласа. Багатофакторні моделі економічної динаміки. Р. Солоу, Дж. Мід. Виникнення і загальна характеристика неолібералізму, його різні форми. «Лондонська», «фрайбурзька», «паризька», «чиказька» школи. Лондонська школа неолібералізму. Ф. Хайєк. Неолібералізм у Німеччині. Фрайбурзька школа ордолібералізму. Теорія порядків. В. Ойкен і його концепція «ідеальних типів господарських систем». В. Репке, А. Мюллер-Армак, Л. Ерхард. Теорії «соціального ринкового господарства» та «сформованого суспільства». Чиказька школа монетаризму. Монетарна модель циклу М. Фрідмена. Неокласичне відродження. «Економіка пропозиції». А. Лаффер, К. Мандель. Теорія «раціональних очікувань». Т. Сарджент, Р. Лукас, С. Фішер. Неокласичний синтез. П. Самуельсон. Досвід застосування рекомендацій неокласичної теорії в економіці різних країн.

Тема 12. Загальна характеристика інституціоналізму та основні етапи його розвитку. Американський інституціоналізм початку XX ст. та його головні напрямки. Соціально-

психологічний інституціоналізм Т. Веблена. Соціально-правовий інституціоналізм Дж. Р. Коммонса. Кон'юнктурно-статистичний інституціоналізм В. Мітчелла. Неоінституціоналізм. Соціальний, технологічний інституціоналізм. Дж. Гелбрейт. Теорія трансакційних витрат. Економічна теорія прав власності Р. Коуз (США). Теорії трансформації капіталізму. «Народний капіталізм». «Колективний капіталізм» Г. Мінза та А. Берлі. Еволюція теорій трансформації капіталізму під впливом НТР. Поява концепцій технологічного детермінізму. Теорія «стадій економічного зростання» В. Ростоу. Концепції «індустріального суспільства» П. Дракера (США), Р. Арона, «технологічного суспільства» Ж. Еллюля (Франція). Теорії «конвергенції». «Нове індустріальне суспільство» Дж. Гелбрейта. Концепції футурології. «Постіндустріальне суспільство» Д. Белла. «Суперіндустріальне суспільство» А. Тоффлера. Суспільство «нової цивілізації», «цілісної гуманної цивілізації». Футурологія і глобальне моделювання.

Тема 13. Суть реформізму і ревізійонізму. Економічні концепції основоположників ревізійонізму Е. Бернштейна, К. Каутського, Р. Гільфердінга. Еволюція реформізму. Концепція «демократичного соціалізму» як теоретична платформа соціал-реформізму. Моделі «змішаного економічного ладу»: німецька, французька, скандинавська, лейбористська.

6. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ З ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ

1. Предмет і функції політекономії. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів.
2. Економічні потреби та ресурси. Закон зростання потреб. Крива виробничих можливостей.
3. Суть і класифікація економічних систем. Власність як економічна категорія.
4. Характеристика натурального і товарного виробництва. Товар і його властивості. Теорії вартості.
5. Суть, еволюція, функції та типи грошей. Закони грошового обігу. Інфляція.

6. Витрати виробництва, їх суть і види. Суть і структура прибутку. Норма прибутку.
7. Ринок: суть, функції та умови формування. Класифікація ринків. Інфраструктура ринку і капітал сфери обігу.
8. Держава та її економічні функції. Основні методи та інструменти державного регулювання економіки
9. Сутність підприємництва та його роль у ринковій економіці.
10. Капітал як економічна категорія. Кругообіг і оборот капіталу.
11. Капітал і праця. Сутність, форми й системи заробітної плати.
12. Сутність і види суспільного відтворення. Сутність і структура національного багатства.
13. Розподіл національного доходу і об'єктивні основи формування доходів населення.
14. Сутність і види економічних циклів.
15. Сутність і структура господарського механізму.
16. Зовнішньоекономічні відносини і проблеми інтеграції України у світове господарство.
17. Сутність і структура світового господарства.
18. Форми міжнародних економічних відносин.
19. Сутність і класифікація глобальних проблем.
20. Глобалізація та її сучасні проблеми.

МАКРОЕКОНОМІКА

1. Предмет та методи макроекономіки. Основні макроекономічні цілі.
2. Основні макроекономічні показники в системі національних рахунків.
3. Валовий внутрішній продукт (ВВП) і методи його підрахунку.
4. Номінальний і реальний валовий внутрішній (національний) продукт. Сутність дефлятора ВВП. Розрахунок темпів зростання ВВП.
5. Сутність сукупного попиту та його крива. Закон сукупного попиту, та ефекти, що його підсилюють. Нецінові фактори сукупного попиту.

6. Сукупна пропозиція та її крива. Нецінові фактори сукупної пропозиції.
7. "Сукупний попит - сукупна пропозиція" як модель економічної рівноваги. Механізм досягнення рівноваги в економіці на окремих відрізках кривої сукупної пропозиції.
8. Сутність понять "зайнятість" і "безробіття". Види безробіття та їх відмінності. Поняття "природний рівень безробіття".
9. Розрахунок рівня безробіття і показника "відставання обсягу ВВП (ВНП)". Сутність закону Оукена й визначення втрат економіки від циклічного безробіття.
10. Державне регулювання зайнятості населення. Зв'язок безробіття з інфляцією. Крива Філіпса та висновки для політики зайнятості.
11. Поняття інфляції та її види. Формула, за якою розраховується рівень інфляції. Методика визначення динаміки інфляційного процесу, розрахунок показника "температура інфляції".
12. Соціально-економічні наслідки неконтрольованої інфляції. Вплив інфляції на обсяг валового внутрішнього продукту. Сутність стагфляції. Головні напрями антиінфляційної політики держави.
13. Споживання та заощадження як функції доходу. Графіки споживання та заощадження. Середня схильність до споживання та заощадження. Гранична схильність до споживання та заощадження.
14. Інвестиції, їх види та роль в макроекономічному розвитку.
15. Визначення рівноважного ЧНП (ВВП) на основі методів «сукупні доходи – реальні витрати» і «вилучення- ін'єкції». Визначення рівноважного рівня виробництва методом
16. Досягнення рівноваги в умовах повної зайнятості. Рецесійний та інфляційний розрив в економіці. Мультиплікаційні ефекти та види мультиплікаторів.
17. Податки як інструмент фіскальної політики та їх види. Типи податкових систем. Крива Лаффера та її аналіз.
18. Державний бюджет як інструмент фіскальної політики. Дефіцит держбюджету. Державний борг та методи його покриття.

19. Сутність фіскальної політики, її види та наслідки. Основні проблеми в проведенні ефективної фіскальної політики.
20. Ринок грошей: Попит на гроші та його види.
21. Пропозиція грошей. Грошові агрегати M_0 , M_1 , M_2 , M_3 . Грошова база. Сутність рівноваги на грошовому ринку.
22. Сутність, інструменти, види та наслідки кредитно - грошової політики.
23. Економічне зростання та його фактори.
24. Державна система соціального захисту населення. . Проблема нерівності в розподілі доходів. Крива Лоренца.
25. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Торговий та платіжний баланс і їх структура.

МІКРОЕКОНОМІКА

1. Предмет, концептуальні основи та методологія мікроекономіки.
2. Корисність і уподобання в економічній теорії. Сукупна і гранична корисність. Закони Госсена, їх значення в теорії поведінки споживача.
3. Кардиналістський (кількісний) підхід до визначення рівноваги споживача.. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських (порядкових) позицій.
4. Крива байдужості та її аналіз. Карта кривих байдужості. Поняття граничної норми заміщення.
5. Бюджетна лінія споживача. Оптимальний споживацький вибір. Рівновага споживача.
6. Реакція споживача на зміни доходу та цін. Криві Енгеля.
7. Закон ринкового попиту (табличний, графічний та аналітичний підходи). Нецінові фактори ринкового попиту.
8. Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на дві складові: ефект доходу і ефект заміщення. Парадокс Гіффена.

9. Сутність і види еластичності попиту за ціною. Взаємозв'язок еластичності попиту і динаміки загального доходу фірми. Поняття перехресної еластичності.
10. Закон ринкової пропозиції та його аргументація. Нецінові фактори ринкової пропозиції. Сутність і види еластичності пропозиції за ціною.
11. Формування ціни ринкової рівноваги. Поняття дефіциту і надлишків Вплив податків і субсидій на ціну ринкової рівноваги.
12. Короткостроковий та довгостроковий періоди в діяльності фірми. Закон спадної граничної віддачі факторів виробництва. Поняття загального та середнього продукту.
13. Витрати виробництва, економічний і бухгалтерський підходи до їх визначення. Бухгалтерський і чистий економічний прибуток.
14. Виробнича функція з двома змінними факторами. Співвідношення ізокванти та ізокости і формування рівноваги виробника.
15. Ринок досконалої конкуренції та економічна стратегія фірми на ньому у короткотерміновому періоді.
16. Особливості економічної стратегії фірми на ринку досконалої конкуренції в довго термінованому періоді. Переваги ринку досконалої конкуренції.
17. Ринок чистої монополії та особливості економічної стратегії фірми на ньому. Дискримінаційна поведінка монополії.
18. Економічні наслідки монополізації галузі та антимонопольна політика держави.
19. Порівняльна оцінка конкурентного й монопольного ринків.
20. Олігополія: сутність, основні риси. Особливості та види економічної стратегії фірми на ринку олігополії.
21. Ефективність та економічні наслідки олігополії. Особливості ціноутворення на ринку олігополії.
22. Основні риси ринку монополістичної конкуренції та особливості економічної стратегії фірми на ньому в короткостроковому періоді.

23. Ринок ресурсів. Особливості попиту на ресурси на ринках досконалої і недосконалої конкуренції.
24. Характеристика досконалого конкурентного ринку праці.
25. Ціноутворення на ринку ресурсів (визначення позичкового проценту, підприємницького доходу).

ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ УЧЕНЬ

1. Основні етапи еволюції економічної думки. Сучасні економічні теорії і школи.
2. Економічна думка Середньовіччя. Меркантилізм.
3. Загальна характеристика класичної політичної економії, етапи її розвитку та основні представники.
4. Економічне вчення А.Сміта. Теорія «невидимої руки» та «економічної людини» А.Сміта.
5. Еволюція класичної політичної економії в першій половині XIX століття. Роботи Р.Т. Мальтуса, Ж.Б. Сея. Дж. Мілля.
6. Критика класичної школи в роботах представників західноєвропейського утопічного соціалізму.
7. Виникнення і розвиток марксистської економічної теорії. Марксизм і сучасність.
8. Історична і нова історична школи у Німеччині.
9. Виникнення та етапи розвитку школи маржиналізму.
10. Кембріджська економічна школа. А.Маршалл та його роботи.
11. Австрійська школа граничної корисності та її вплив на розвиток неокласичної теорії.
12. Теоретична система і економічна програма Дж. Кейнса.
13. Неокейнсіанські теорії економічного зростання.
14. Причини виникнення, сутність та основні напрями неоліберальної економічної теорії.
15. Монетаризм як варіант неолібералізму. М.Фрідмен та його послідовники.

16. Теорія економіки пропозиції. Крива Лаффера.
17. Неокласичний синтез. Роботи Дж. Хікса та П. Самуельсона.
18. Характеристика, етапи розвитку та основні представники інституціоналізму
19. Американський інституціоналізм початку XX століття. Роботи У. Мітчелла та Дж. Коммонса.
20. Неоінституціоналізм. Роботи Д. Норда, Г. Беккера, Дж. Бьюкенена.

7. ТИПОВІ ЗАДАЧІ ДО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ З ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

1. Обсяг ЧВП гіпотетичної економіки становить 4862 грошові одиниці, непрямі податки – 393 , податки на прибуток – 145, нерозподілений прибуток – 79, трансфертні платежі – 769, рента – 500, доходи некорпоративного сектору економіки – 28, проценти – 356, дивіденди – 79, особисті податки – 240, внески на соціальне страхування – 445, амортизаційні відрахування – 690. Визначити: доходи корпоративного сектору економіки; валовий прибуток; розмір винагороди за працю; величину ВВП.

2. Визначити коефіцієнт еластичності попиту за доходом, якщо при доході 2000 грн. обсяг попиту становить 40 одиниць, а при збільшенні доходу до 3000 грн. попит збільшується до 50 одиниць. Прокоментуйте отримані результати.

3. Визначте величини грошових агрегатів М0, М1, М2, М3 та L, якщо в обігу знаходяться наступні складові (млн.. грошових одиниць):

Строкові вклади – 500

Готівка – 120

Поточні внески – 450

Вклади клієнтів за трастовими операціями – 150

Державні короткострокові цінні папери – 100.

4. Функція попиту $Q_D = 9 - p$, функція пропозиції $Q_S = -6 + 2p$, де Q_D – величина попиту; Q_S – величина пропозиції; p – ціна товару. Визначити точку рівноваги на ринку даного товару. Припустимо, що на даний товар введено по товарний податок, який сплачує виробник, у розмірі 1,5 гр.од. Визначити рівноважний обсяг продажу; ціну брутто і нетто; розміри податків, які сплачують продавці і покупці.

5. Реальний ВВП певної країни становить 5 млрд. грошових одиниць. Ціни протягом року зросли на 10%. Визначте дефлятор ВВП та величину номінального ВВП.

6. Номінальний ВВП становить 12 млрд. грошових одиниць. Ціни протягом року знизились на 5 %. Визначте: дефлятор ВВП та величину реального ВВП.

7. Припустимо, що вам необхідно здійснити вибір між товарами X та Y, гранична корисність яких подана в таблиці. Скільки одиниць кожного товару ви маєте придбати, щоб максимізувати корисність, якщо дохід 9 грн., а ціни товарів: $p_x = 2$ грн., $p_y = 1$ грн. Визначити величину загальної корисності.

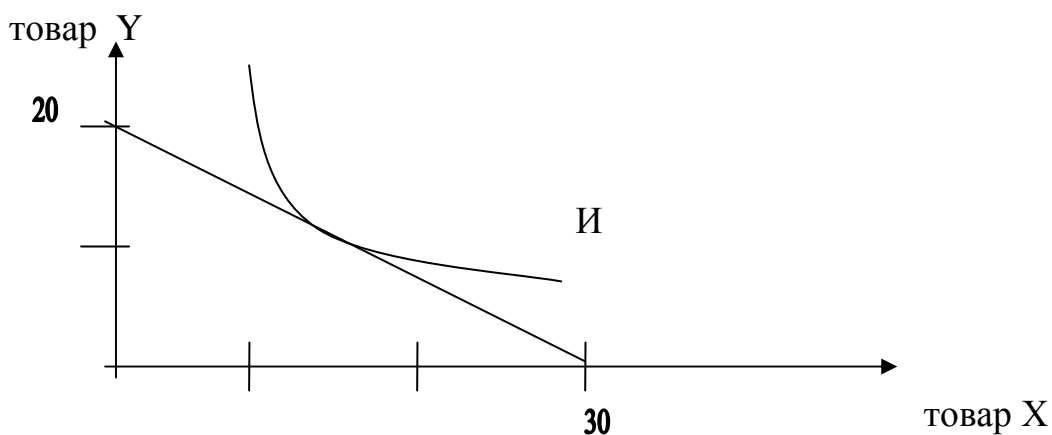
Одиниць товару X	1	2	3	4	5	6
Гранична корисність (МИ)	10	8	6	4	3	2
Одиниць товару Y	1	2	3	4	5	6
Гранична корисність (МИ)	8	7	6	5	4	3

8. Номінальний ВВП країни становить 12 млрд. грошових одиниць. Ціни протягом року зросли 15 %. Фактичний рівень безробіття становив 8 %, природний – 6 %. Визначити дефлятор, реальний ВВП, відносне відставання реального ВВП від потенційного та величину потенційного ВВП.

9. Фактичний ВВП становить 150 млрд. грошових одиниць, рівноважний – 140 млрд. грошових одиниць. Гранична схильність до заощадження – 0,25. Визначити: мультиплікатори податків та державних витрат, а також величини податкових надходжень та державних витрат, що забезпечують досягнення рівноважного ВВП.

10. Крива попиту задана аналітично $Q_D = 600 - 2p$, де Q_D – величина попиту; p – ціна. Функція пропозиції має вигляд: $Q_S = 300 + 4p$, де Q_S – величина пропозиції; p – ціна. Аналітично та графічно визначити рівноважну ціну та обсяг продажу. Припустимо, що гранична ціна даного товару 10 гр.од., проаналізуйте ситуацію, яка склалась на ринку даного товару.

11. На графіку подано криву байдужості та бюджетну лінію певного споживача. Визначте доход споживача, якщо ціна товару Y становить 12 грн. Якою є ціна товару X? Як зміниться положення бюджетної лінії за $p_Y = 15$ грн. ? Запишіть рівняння двох бюджетних ліній, визначивши їх нахил.

12. Дані таблиці характеризують криву байдужості споживача. Намалуйте цю криву, виходячи з того, що ціни товарів А та В, становлять відповідно 1,5 та 1 грн., а споживач має намір витратити 24 грн. Додайте до графіка відповідну бюджетну лінію. В якій комбінації споживач придбає товари А та В?

Одиниць товару А	16	12	8	4
Одиниць товару В	6	8	12	24

13. ВВП фактичний – 600 млрд грн.; ВВП рівноважний – 630 млрд грн.; гранична схильність до заощадження – 0,2. Визначте мультиплікатор автономних видатків та величину інвестицій, що забезпечують досягнення рівноважного ВВП.

14. Заповніть таблицю. Визначте оптимальний обсяг виробництва в умовах чистої конкуренції при ціні $p = 10$ грн. Який рівень ціни змусить закрити фірму? Який рівень цін дозволяє мінімізувати збитки, але не закрити фірму?

Q	TC	FC	VC	AFC	AVC	ATC	MC	TR (загальний дохід)	MR (граничний дохід)	TRt (прибуток або збитки)
0	4									
1	8									
2	18									
3	39									

15. Проведіть розрахунки, заповніть таблицю та напишіть рівняння споживання і заощадження.

D	C	S	APC	APS	MPC	MPS
0	20					
50	50					
100	80					
150	110					
200	140					

16. Визначте мультиплікатор автономних видатків і величину інвестицій, які забезпечують досягнення рівноважного ВВП, якщо фактичний ВВП – 520

млрд грн., рівноважний ВВП – 530 млрд. грн., гранична схильність до споживання (MPC) – 0,6.

17. Визначте коефіцієнт перехресної еластичності попиту на товар В по ціні товару А, використавши дані таблиці.

Таблиця.

Варіанти	Ціна товару А (гр.од.)	Попит на товар В (шт.)
1	56	125
	64	100
2	110	4000
	112	8000
3	7	830
	21	990

18. Грошова маса (М) – 4 млрд. грн.; кількість обертів грошової одиниці – 4; умовний фізичний обсяг виробництва – 200 млн. одиниць. Визначте середню ціну, а також її зміни при зростанні грошової маси (М) на 10% і зниженні обсягу виробництва (Q) на 15%.

19. Визначте мультиплікатор і величину державних видатків, що забезпечує досягнення рівноважного ВВП, якщо фактичний ВВП – 600 млрд. грн., рівноважний ВВП – 800 млрд. грн., а гранична схильність до споживання (MPC)=0,6.

20. Визначте рівноважний ВВП методом співставлення сукупних доходів і сукупних витрат, якщо рівняння споживання – $C=50+0,6D$, рівняння інвестицій – $I=20$.

21. ВВП країни становить 7500 грошових одиниць, споживчі видатки -- 2320, державні витрати – 1150, чистий експорт – 105, амортизаційні відрахування – 175, імпорт країни – 85. Визначити розмір: ЧВП, валових та чистих інвестицій та експорту країни. Проаналізувати стан економіки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ЗА ДИСЦИПЛІНАМИ

Політична економія

1. Економічна теорія: політекономія / За ред. В.Д. Базилевича – К.: Знання-Прес, 2007. – 581 с.
2. Зазимко А.З. Політична економія: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2006.–358 с.
3. Макконнелл К., Брю С. Экономикс. В 2-х томах (13 изд.). - Инфра – М, 2003. – 1014 с.
4. Мочерний С. Економічна теорія: Посібник для студентів. – К.: Академія, 2002. – 656 с.
5. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. А.А. Чухна. – К.: Вища школа, 2001. – 364 с.
6. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник / Г.Н. Климко та ін. – К.: Знання-Прес, 2002. – 615 с.
7. Перехідна економіка: Підручник / За ред. В.М.Гейця. – К.: Вища школа, 2003. – 591 с.
8. Політична економія: Навч. посібник / За ред. К.Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2005. - 508 с.
9. Політична економія: Тексти лекцій (для студентів усіх форм навчання за напрямками підготовки 6.030504 - «Економіка підприємства», 6.030509 - «Облік і аудит»). Укл.: Стадник Г.В., Данильченко Є.П., Островський І.А., Шекшуєв О.А. – Х.: ХНАМГ, 2007. – 115 с.

Макроекономіка

1. Макроекономіка : Підручник / За ред. В.Д. Базилевича . – К.: Знання, 2004. - 851 с.
2. Аналіз національної економіки: Навч. посібник./ За ред. Г.О. Пухтаєвич. — К.: КНЕУ, 2005. — 254 с.

3. Макконнелл К., Брю С. Экономикс. В 2-х томах (13 изд.): М.: Инфра – М, 2003. – 1014 с.
4. Національна економіка: Навч. Посібник / За ред. В.М. Тарасевича. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 280 с.
5. Панчишин С. Макроекономіка : Підручник . - К.: Либідь, 2001. – 614 с.
6. Перехідна економіка: Підручник / За ред. В.М.Гейця. – К.: Вища школа, 2003. – 591 с.
7. Савченко А.Г. Макроекономіка: Підручник. – К.: КНЕУ, 2007. – 448 с.
8. Практикум з курсу макроекономіки (основні поняття, формули, тести, завдання, проблеми, література) для самостійної роботи студентів / Укл. Решетило В.П. – Х.: ХНАМГ, 2007. – 61 с.
9. Селищев А.С. Макроэкономика. – СПб: Питер, 2000. – 560 с.
10. Тестовий контроль знань, умінь і навичок з модуля „ Макроекономіка”. (тестові завдання за змістовими модулями, підсумковий тест) / Укл. Решетило В.П., Островський І.А., Тимофієва С.Б. – Х.: ХНАМГ, 2007 – 51с.

Мікроекономіка

1. Будаговська С. Мікро- і макроекономіка. - К.: Основи, 2001. – 136 с.
2. Задоя А.О. Мікроекономіка. Курс лекцій та вправи. - К.: Знання, 2002.- 234 с.
3. Макконнелл К., Брю С. Экономикс. В 2-х томах (13 изд.): М.: Инфра – М, 2003. – 1014 с.
4. Мікроекономіка: Підручник / За ред.. В.Д. Базилевича. - К.: Знання, 2004. -677 с.
5. Мікроекономіка: Тексти лекцій та завдання до основних тем курсу (для студентів 2 курсу денної і 3 курсу заочної форми навчання за спеціальностями 6.050.100 "Облік і аудит", "Економіка підприємства" і 6.050200 "Менеджмент організацій") / Укл. Шекшуєв О.А., Тимофієва С.Б. Х.: ХНАМГ, 2004 – С. 143.
6. Нуреев Р.М. Курс микроэкономики: Учебник для вузов. – М.: НОРМА, 2002. – 432 с.
7. Перехідна економіка: Підручник / За ред. В.М.Гейця. – К.: Вища школа, 2003. – 591 с.
8. Політична економія: Навч. посібник / За ред. К.Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2005. - 508 с.

9. Селищев А.С. Микроэкономика: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2005.
10. Тимофієва С.Б., Стадник Г.В. Тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів з модуля „Мікроекономіка”. Тестові завдання за змістовими модулями для студентів усіх форм навчання напрямів підготовки „Економіка підприємства” та „Облік і аудит”. – Х.: ХНАМГ, 2007.

Історія економічних учень

1. Агапова И.И. История экономических учений: Курс лекций.- М.: Юристъ, 2001
2. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе: Пер. с англ. – М.: Дело ЛТД, 1994. – 720 с.
3. Антология экономической классики: в 2Т/ Сост. И.А. Столяр.- М.: Наука, 1993. -564 с.
4. Історія економічних вчень: Підручник / За ред.. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2004. – 1430 с.
5. Історія економічних учень: Підручник. / Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко - К.: КНЕУ, 1999. – 456 с.
6. Костюк В.Н. История экономических учений: Курс лекций. - М. Наука, 1997. – 652 с.
7. Косов В.В.Історія економічних учень. Тексти лекцій для студентів економічних спеціальностей. – Х.: ХДАМГ, 2003. – 72 с.
8. Тексти лекцій для студентів напряму підготовки: 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030509 «Облік і аудит» з дисципліни «Історія економіки та економічної думки»: Авт.: В.П.Решетило, Г.В. Стадник, С.І.Штефан – Харків: ХНАМГ, 2008. – 208с.
9. Юхименко П. Історія економічних учень: Навч. посібник. - К.: Знання, 2002. – 514 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні вказівки для підготовки до державного екзамену з економічної теорії (для студентів 4 курсу денної і 5 курсу заочної форм навчання спеціальностей 6.050100 «Економіка підприємства», «Облік і аудит»)

Укладачі: Валентина Петрівна Решетило,
Ігор Анатолійович Островський.

Редактор : М.З.Аляб'єв

План 2009, поз. 403 М

Підп. до друку 11.06.09	Формат 60 x84/1/16	Папір офісний
Друк на ризографі.	Умовн.-друк. арк. 2,1	Обл.-вид.арк. 2,5
Замовл. №	Тираж 100 прим.	

61002, Харків, ХНАМГ, вул. Революції, 12

Сектор оперативної поліграфії ЦНІТ ХНАМГ

61002, Харків, вул. Революції, 12